

האם מה שהיה הוא שיש ויהיה?

עיון ביקורתי בטיטת החוקה הפלסטינית החדשה

קובי מיכאל | 24 בפברואר, 2026 | גיליון 2104

בפברואר 2026 הופץ נוסח באנגלית של טיטת [החוקה הפלסטינית החדשה](#) [שהועברה](#) לאישור נשיא הרשות הפלסטינית. הטיטת נוסחה על ידי ועדה בת 17 חברים במסגרת מהלכי דמוקרטיזציה שמוביל נשיא הרשות אבו מאזן בשל דרישות האיחוד האירופי, שהתנה את המשך התמיכה הכספית ברשות בשורת רפורמות חוקתיות וממשליות ברוח קריאת הנשיא ביידין ודרישתו לרפורמות ברשות. למרות השימוש במטבעות לשון מעולם המושגים והנורמות של דמוקרטיה מערבית, הטיטת אינה נקראת כמסמך אמין, קוהרנטי ורלוונטי למדינה שוחרת דמוקרטיה ושלוה. עצמאות, כפי שבאה לידי ביטוי בטיטת החוקה, היא גם המשך המאבק בישראל וסירוב עיקש להכיר בזכות קיומה כמדינת הלאום של העם היהודי.

הגינות טיטת החוקה וזיקתה לאתוס הפלסטיני

בפברואר 2026 הופץ [תרגום אנגלי](#) של טיטת [החוקה הפלסטינית החדשה](#) [שהועברה](#) לאישור נשיא הרשות הפלסטינית. הטיטת נוסחה על ידי ועדה בת 17 חברים (15 גברים ושתי נשים) שבראשה עמד ד"ר מחמד אלחאני קאסם. הטיטת נוסחה במסגרת שורה של מהלכי דמוקרטיזציה שמוביל נשיא הרשות אבו מאזן על פי דרישת האיחוד האירופי, ולמעשה, האיחוד התנה את המשך התמיכה הכספית ברשות ביישום רפורמות חוקתיות וממשליות ברוח דרישתו של הנשיא ביידין לרפורמות ברשות הפלסטינית ([revitalized PA](#)). כמצוין בטיטת החוקה, לאחר אישורה על ידי נשיא הרשות והגופים המוסמכים היא תועלה לאישור העם הפלסטיני (בשטחי הרשות הפלסטינית ובתפוצות) במשאל עם. ייתכן שבטיטת ישולבו שינויים וסביר להניח שהנוסח הסופי גם יועבר לעיון מוסדות האיחוד האירופי ואולי גם לממשל האמריקאי ולהערותיהם, טרם הגשת נוסח סופי למשאל עם.

בפרק המבוא מודגשת זכות קיומה של מדינה פלסטינית עצמאית, החייבת להיפטר מהכיבוש ולהיות מדינה חופשית, שהצדק והכבוד הם המצפן לחוקתה המעוגנת בהכרזת העצמאות הפלסטינית מנובמבר 1988, בהחלטות האו"ם, בהסכמים בינלאומיים ובעקרונות המשפט הבינלאומי וזכויות אדם. המבוא, בדומה ל[הכרזת העצמאות הפלסטינית](#) (אלג'יר 15 נובמבר 1988) מנוסח באופן ספרותי-אפי, בדגש על מורשת העם הפלסטיני ומאבקו המתמשך לעצמאות ולהכרה בינלאומית, לאחר שנים של עקירת פלסטינים מבתם ומה שמוגדר כטיהור אתני וגי'נוסייד על ידי ישראל, שאר הפרקים מתאפיינים בניסוחים משפטיים, קצרים ותכליתיים, גם אם חלקם כתובים, בכונת מכוון כמובן, באופן עמום. כן מופיעה פסקה המתייחסת להיסטוריה של פלסטין ולעובדת היותה ערש הדתות השמימיות (המונותיאסטיות) והציביליזציות, ארץ הנביאים שבה פסעו שליחי אלוהים. טיטת החוקה משרטטת כך את מהות האנושיות, האמונה והסובלנות כדרך חיים, צדק ושלוה, כמטרות שאותן יש לממש.

בנוסף, החוקה מוגדרת כחוק העליון המסדיר מערכת דמוקרטית המבוססת על בחירות הוגנות, ממשל טוב [מתפקד] ושוויון מלא לכל האזרחים ללא הבחנה [הפליה] על בסיס גזע, מגדר, צבע, דת, דעה פוליטית או שיוך חברתי. היא מבטיחה צדק חברתי, כלכלי, תרבותי ופוליטי כהרחבה מתחייבת של זכויות אדם בסיסיות ומדגישה את תפקידם המוביל של הנשים והצעירים הפלסטינים, המעצבים את הזהות הלאומית, ואת זכותם של הילדים למחר [עתיד] מבטיח. החוקה, כך נכתב בטייטה, איננה סופה של דרך כי אם תחילתה של דרך, המובילה את העם הפלסטיני בנתיב לעצמאות ולריבונות ומפיצול לאחדות. היא סמל לזהות הלאומית הפלסטינית, שמעולם לא התאינה למרות הפצעים. החוקה המוצעת היא בעיני מנסחיה קריאה לעולם המדגישה שפלסטין, למרות אי-הצדק (הנתפס כלפיה) נותרה גשר של תקווה ונבנית כמדינה על בסיס ערכים המבטיחים את אנושיותם של הפלסטינים ואת כבודם.

באותה פסקה מופיעה התייחסות לזכות השיבה כזכות הראשונה (בחשיבותה) בכפוף לחוק הבינלאומי והחלטות בינלאומיות לגיטימיות אחרות. באזכור מימוש השיבה לא מופיעה התייחסות למקום שאליו ישובו הפלסטינים (האם למדינה הפלסטינית, או שמא לישראל שבגבולות 1967). בנוסף, נקבע באותה פסקה שעד להשגת עצמאות מלאה ומימוש מלא של כל הזכויות, שהחשובה שבהן היא זכות השיבה, אש"ף נותר הנציג הלגיטימי היחיד של העם הפלסטיני וימשיך למלא את אחריותו הלאומית. מניסוח הזה עולה שאש"ף לא יפורק גם לאחר הקמת מדינה פלסטינית וימשיך לפעול בזירה הבינלאומית, לצד המדינה הפלסטינית.

משמעויות נוסח טיוטת החוקה

חוקה, באשר היא, מציבה רף עליון, המייצג שאיפות לאומיות ומסגרת רעיונית-אידיאית לדמותה של המדינה והחברה. במובן זה, טיוטת החוקה הפלסטינית אינה שונה מחוקות רבות אחרות, אלא שמקריאה בנוסח הטייטה מתחדדת תחושת הפער שבין המציאות התפקודית של הרשות הפלסטינית במשך שלושה עשורים ויותר, התרבות הפוליטית ומאפיינים בולטים של החברה הפלסטינית, לבין האידיאה. בין היתר, חלק מהסעיפים המופיעים בטייטה החוקה סותרים הצהרות ושאיפות מוצהרות המנוסחות במבוא. כך למשל, הקביעה שהמדינה הפלסטינית היא מדינה אסלאמית ערבית, חלק בלתי נפרד מהעולם הערבי, שחוקי השריעה הם הבסיס לחוקי המדינה. לא לגמרי ברור כיצד ניתן ליישב את הסתירה שבין המהות הבלתי דמוקרטית של חוקי השריעה לבין האתוס הדמוקרטי. דוגמה נוספת: פער בין ההצהרות המרוממות את מעמד האישה במדינה הפלסטינית לבין העובדה, שמבין 17 חברי הוועדה היו שתי נשים בלבד, או הפער שבין ההצהרה בדבר שוויון זכויות מלא לבין הקביעה שהמשפחה המורכבת מגבר ואישה היא היחידה הבסיסית של החברה הפלסטינית (סעיף 59) (מה המשמעות לגבי קהילת הלהט"ב?).

בטייטה המוצעת אין אזכור לגבולות המדינה וגם לא לקיומה של ישראל לצד המדינה הפלסטינית. אמנם, אין הכרח בהתייחסות לגם לישראל, אלא שלצד ניסוחים בעניין הממד הדתי של פלסטין ניכרת ההתעלמות מהתנ"ך, מנוכחות יהודית במרחב וממקומות קדושים ליהודים. הניסוחים בהקשרים אלו מתייחסים לאסלאם ולנצרות בלבד. לצידם מופיעים ניסוחים בדבר "טיהור אתני" ו"ג'ינוסייד" ואז האדרת השהידים (קרי, טרוריסטים) ומחויבות להמשיך ולתמוך בהם ובמשפחותיהם (מה שמוגדר כ- pay for slay).

התמהיל בהקשרים אלו מעורר תמיהה ואפילו דאגה בהתייחס לעוצמת חיותו של אתוס ההתנגדות בצל ההכחשה לעצם קיומו של עם יהודי וזכותו להגדרה עצמית ולמדינת לאום. מאחר והמדינה הפלסטינית צומחת ומתהווה מתוך הסכסוך עם ישראל והתנועה הלאומית הפלסטינית קמה כאנטי-תזה לתנועה הציונית, יש חשיבות עליונה לרצון ומחויבות לחיות בשלום לצדה של מדינת ישראל, או למצער, להימנעות מניסוחים השוללים את עצם קיומה. אך אין בטיטת החוקה זכר לכך. במילים אחרות, למדינה המבצעת טיהור אתני וג'נוסייד אין זכות קיום, ואיזו זכות קיום יש למדינה שאין כל זיקה בין העם היושב בה לבין מולדתו/ארצו? כלומר: בטיטת החוקה ניכרת הכחשה והעלמה של זיקה היסטורית ודתית יהודית לחבל הארץ שפלסטיין היא חלק ממנו.

העלמת הזיקה היהודית לחבל הארץ באה לידי ביטוי גם בהתייחסות לירושלים כבירת המדינה הפלסטינית. להבדיל מהצהרות פלסטיניות מוכרות לגבי מזרח ירושלים כבירת המדינה הפלסטינית, בנוסח המוצע לחוקה מדובר בירושלים כבירת המדינה הפלסטינית. ירושלים מתוארת כמרכז הפוליטי, הרוחני, התרבותי והחינוכי של הפלסטינים וכסמל לאומי. חמור מזה, בהתייחסות למקומות הקדושים מופיעה ההתחייבות הפלסטינית להגן על המקומות הקדושים לאסלאם ולנצרות ולהבטיח את חופש הפולחן לבני שתי הדתות. מקומה של היהדות ומקומם של היהודים והאתרים הקדושים להם, נפקד מהנוסח המוצע.

הסעיף הקובע שעקרונות השריעה האסלאמית הם הבסיס הראשי/עיקרי לחקיקה (primary source for legislation) הוא בחזקת סתירה מובנת לפרק המבוא ולסעיפים אחרים העוסקים במדינה הפלסטינית כמדינה דמוקרטית שתקפיד על שוויון זכויות מלא ללא הבדל של גזע, מגדר, דת (בלי אזכור היהודים לאורך כל הטקסט, להבדיל מאזכור הנוצרים), צבע, אמונות פוליטיות ושייך חברתי. אין ולו דוגמה אחת למדינה דמוקרטית בעולם הערבי או במדינות אסלאמיות שהחקיקה בהן מתבססת על השריעה. מאחר וטיטת החוקה מגדירה את המדינה הפלסטינית כמדינה אסלאמית שהיא חלק מהאומה הערבית, ומשום שנכתב שחוקי השריעה הם הבסיס לחקיקה, הרי אין מדובר, הלכה למעשה, במדינה דמוקרטית.

אחת הסוגיות המטרידות ביותר בנוסח החוקה המוצע היא "זכות השיבה". הנוסח העמום "מכסה טפח ומגלה טפחיים" בנוגע לכוונות האמיתיות. ואכן, בסעיף 12 נקבע שהמדינה הפלסטינית תפעל לאיחוד שבין האדמה לבין העם במולדת ובפזורה/גלות (diaspora) והיא מחויבת להשיג את העצמאות ולסיים את הכיבוש ולהבטיח את זכות השיבה של הפליטים בהתאם להחלטות בינלאומיות לגיטימיות. הנוסח העמום, שאינו מציין לאן בדיוק ישובו הפליטים וכן השימוש במונח "זכות השיבה" עם הפניה או הסתמכות על החלטות בינלאומיות, שהפרשנות הפלסטינית לגביהן מוכרת היטב, מרמז – ואולי משקף כוונה לא מרומזת – למימוש "זכות השיבה" לשטח מדינת ישראל ולא לשטח המדינה הפלסטינית בלבד. נדמה, שמדובר במקרה ייחודי וראשוני בו מדינה מעגנת בחוקתה את רעיון שיבת בני עמה למדינה אחרת.

סעיף 24 (שמוזכר שוב בסעיף 44) בנוסח הטיטה מטריד לא פחות. בסעיף זה נקבע שהמדינה הפלסטינית והמוסדות הלאומיים הרלוונטיים יפעלו כדי לספק תמיכה ודאגה למשפחות השהידים, הפצועים והאסירים ולבני משפחותיהם ואלו ששוחררו מבתי הכלא של הכיבוש וקורבנות "הג'נוסייד", ולהבאתם של אלו (הישראלים) שביצעו את הפשעים האלו לדין. מדובר למעשה בקיבוע הרעיון או ההיגיון של pay for slay.

את סעיף קטן 3 של סעיף 38 המתייחס להתחייבות לאסור בחוק כל קריאה להפצת שנאה על בסיס גזעי או דתי, שיש בו משום הסתה, הפליה, עוינות או אלימות, קשה להבין בהתייחס לסעיף 24, שמהותו במשתמע היא האדרת הטרור. קשה יותר להבין את הסעיף הזה בהתייחס לאינדוקטרינציה השיטתית והמערכתית של הרשות הפלסטינית נגד היהודים ונגד ישראל, שמהותה היא ליבוי שנאה, גזענות, הפליה ואלימות.

תובנות

מעבר לפער שבין מה שהתעצב כמרחב התרבותי, הפוליטי והכלכלי בשטחי הרשות הפלסטינית, שקיימת מעל ל-30 שנה, לבין החזון שמבקשת טיוטת החוקה להציג, ומעבר לקושי שמייצרת החוקה המוצעת להעברת השלטון מאבו מאזן לסגנו מאז אפריל 2025, חסין א-שיחי, בשל הקביעה שיוזר הפרלמנט ימונה לממלא מקום הנשיא למשך 90 יום עד לבחירות חדשות - סעיפים חשובים בנוסח המוצע מצביעים על דבקות באתוס הפלסטיני על רכיביו מנציחי הסכסוך. כך לגבי הדרת היהודים מההיסטוריה והמורשת של חבל הארץ והתעלמות מקיומם האפשרי במדינה פלסטינית עתידית, הכרה במקומות הקדושים ליהדות והתחייבות להגן על אותם מקומות ולהבטיח חופש פולחן דתי בהם. כך גם ובעיקר לגבי הדבקות במימוש זכות השיבה, בהאדרת מחבלים והתחייבות להמשיך ולתמוך בהם ובבני משפחותיהם. בעייתיות נוספת עולה מההכרזה על ירושלים, להבדיל ממזרח ירושלים, כבירת המדינה הפלסטינית ומהתעלמות מכל זיקה יהודית לירושלים ולהיותה בירת ישראל.

בנוסח המוצע לחוקה יש ביטויים לוחמניים ובחלקה היא נקראת ומובנת כמניפסט בזכות המשך המאבק. הטחת האשמות בישראל תוך השימוש במונחי "טיהור אתני" ו"גינסייד" לצד התחייבות להביא את מבצעי הפשעים (והרי ברור שהכוונה היא לישראלים) לדין, וכן התחייבות להביא לסיום הכיבוש, כשלא ברור עד מתי, לשיטת מנסחי המסמך, ימשך מצב הכיבוש. האם הוא ימשך גם כשתקום מדינה פלסטינית עצמאית, ואם כן, האם פירושו של דבר הוא מאבק בכיבוש שמעבר לגבולות המדינה הפלסטינית במטרה לשחרר את כל פלסטין - מהים ועד הנהר? שהרי, קביעה שאש"ף ימשיך לפעול בזירה הבינלאומית כנציגו הבלעדי של העם הפלסטיני, במקביל למדינה פלסטינית, עד למימוש עצמאות מלאה, היא מצע המזין את אתוס ההתנגדות. ואתוס זה עומד בסתירה מוחלטת לרעיון ההסכמה לקץ הסכסוך ולקץ התביעות עם הקמתה של מדינה פלסטינית מכוח הסכם עם ישראל.

נוסח החוקה נראה כתוצאה שנכפתה על הפלסטינים בלחץ אירופאי ואמריקאי, ולמרות השימוש במליצות ובמטבעות לשון הלקוחים מעולם המושגים והנורמות של דמוקרטיה מערבית, טיוטת החוקה אינה נקראת כמסמך אמין, קוהרנטי ורלוונטי למדינה שוחרת דמוקרטיה ושלום. על פי הטייטה, השאיפה לעצמאות אינה מסתכמת בהקמת מדינה ובשובם של פלסטינים החיים בתפוצות למדינת הלאום שלהם. עצמאות, לשיטת מנסחי המסמך, היא גם המשך המאבק בישראל וסירוב עיקש להכיר בזכות קיומה כמדינת הלאום של העם היהודי. במובן זה, ובאופן מצער, נראה שאין חדש תחת השמש, מה שהיה דומה מאוד למה שרוצים הפלסטינים שיהיה.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט